
**ВСТУП ДО ЗВІТУ
ФОРМУВАННЯ КОМПЛЕКСНОГО
БАЧЕННЯ ТА РЕКОМЕНДАЦІЙ
ОРГАНАМ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ
ЩОДО ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ОКУПАЦІЇ
ТА ВИКЛИКІВ У ПРОЦЕСІ РЕІНТЕГРАЦІЇ
ТОТ АР КРИМ ТА м. СЕВАСТОПОЛЯ
У 4 СФЕРАХ: ІНФОРМАЦІЙНІЙ,
ОСВІТНЬО-НАУКОВІЙ, КУЛЬТУРНІЙ,
РЕЛІГІЙНІЙ**

Андрій Щекун, Юрій Смелянський

У 2021 році фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно з соціологічною службою Центру Разумкова у період з 29 липня по 4 серпня провели опитування з питання майбутнього окупованого Криму. Одним з результатів виявилось, що абсолютна більшість українців (61%) вважала, що у майбутньому Кримський півострів має перебувати у складі України. При цьому 44% вважали, що повернення Кримського півострова до складу України неможливе. Цей показник порівняно з подібним опитуванням у 2016 році впав на 11%. Тобто на 11% більше громадян України перестали вірити у можливість деокупації Кримського півострова.

Причиною таких змін стала політика влади щодо деокупації та реінтеграції Криму. Точніше, відсутність зрозумілої, прозорої та послідовної політики у цьому питанні.

У червні 2016 року на парламентських слуханнях «Стратегія реінтеграції в Україну тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополь: проблемні питання, шляхи, методи та способи» було

затверджено Рекомендації, реалізація яких мала закласти основу формування внутрішньої політики щодо окупованої території Кримського півострова.

У цьому документі наголошувалося, що «...виробленню державної стратегії реінтеграції в Україну тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя обов'язково має передувати визначення процедури, за якою буде здійснюватися процес повернення деокупованого Кримського півострова в правове поле України, що означає попереднє досягнення політичного і суспільного консенсусу щодо низки базових питань, зокрема:

- у якій саме формі автономії деокупований Кримський півострів буде реінтегруватися в Україну;

- чи є доцільним отримання нової назви деокупованої та реінтегрованої в Україну Автономної Республіки Крим, а також якими будуть глибина і зміст політико-правового статусу автономії;

- яким чином будуть розподілені повноваження між органами місцевого самоврядування та місцевими органами управління в Криму, в тому числі Курултаєм та Меджлісом

кримськотатарського народу, та центральною владою, особливо з урахуванням нового усвідомлення Україною ваги та ролі кримськотатарського фактору на Кримському півострові;

- яким чином будуть мінімізовані ризики, щоб не допустити повторення подій, змістовно аналогічних до кримської трагедії 2014 року, а також які внутрішньо кримські запобіжники будуть гарантовано перешкоджати будь-якому недружньому зовнішньому впливу, у тому числі збройній агресії».

На жаль, слід зазначити, що і в згаданих Рекомендаціях, і в риториці обговорення всього спектру кримських питань, в основному, розглядається лише право і роль кримськотатарського народу, як корінного народу України. Адже на територію Кримського півострова сформувалося ще два корінні народи України: караїми та кримчаки. Ці народи, наглядаючи на свою нечисленність, мають такі самі права, що і кримськотатарський народ.

Відповіді на жодне з поставлених питань, які були б позитивно сприйняті українським суспільством, владою так і не було надано. Громадський діалог з обговорення перелічених питань між громадянським суспільством, експертною спільнотою та владою відсутній.

Водночас, самі Рекомендації парламентських слухань стали успішним прикладом співпраці громадянського суспільства, експертної спільноти та влади у розробці державних документів стратегічного значення. Фактично Рекомендації стали дорожньою картою формування кримської української політики. Не враховуючи значного запізнення, влада продовжує звертатися до пунктів Рекомендацій і реалізовувати їх. Без таких тісних горизонтальних зв'язків як однієї з ознак демократичного суспільства розробити та реалізувати

ефективну кримську політику реінтеграції неможливо.

Під реінтеграцією слід розуміти відновлення або повернення у правове, економічне, ідеологічне, культурне, адміністративне та інше поле України. Тобто елементами політики реінтеграції території Кримського півострова, як і будь-якої іншої деокупованої території України, будуть економічна, соціальна, гуманітарна тощо політики.

Гуманітарна політика має розглядатися як система цілей і засобів їх досягнення політичними і державними інститутами з управління та регулювання духовною сферою суспільства. Гуманітарну політику можна визначити як систему рішень, що мають на меті створення умов для соціально-гуманітарного розвитку суспільства, соціальної, інтелектуальної, духовної безпеки людини, реалізації її духовних потреб і збагачення творчого потенціалу.

Тут мова йде про культурну, етнонаціональну, освітню, наукову, інформаційну та інші види політики, спрямовані на всебічний розвиток людини як особистості, забезпечення її конституційних прав і свобод. У питаннях реінтеграції ці завдання ускладнюються необхідністю подолання наслідків окупації. Насамперед у свідомості людей, громадян України, які тривалий час були змушені перебувати в окупації чи еміграції.

Гуманітарна політика ґрунтується на визнанні невід'ємних прав людини, в тому числі права на гідне життя для кожного, незалежно від національних, расових, релігійних, вікових, статевих, індивідуальних або соціальних ознак.

Відповідно, цілями гуманітарної політики можуть бути консолідація титульної нації, корінних народів України та національних меншин, усіх соціальних груп, які постійно

мешкають на території Кримського півострова на засадах гуманізму, всебічного розвитку людини та забезпечення її культурних, національних, освітніх, релігійних потреб. Так формується мета гуманітарної політики у демократичній державі.

У тоталітарному суспільстві, навпаки, гуманітарна політика спрямована на атомізацію суспільства, підкорення особистості панівній ідеологічній доктрині (комуністичній, фашистській, націонал-соціалістичній, сіоністській, фундаменталістській, рашиський тощо). Саме так і відбувається сьогодні на окупованій території Криму.

Державна гуманітарна політика – це система і послідовна діяльність держави у відносинах з людиною зокрема і суспільства в цілому, що здійснюється через органи державної виконавчої, законодавчої та судової влади при залученні громадськості і з урахуванням основних прав людини і ставить за мету досягнення високого життєвого, духовного та інтелектуального рівня особистості, як у її власних інтересах, так і в інтересах держави в цілому.

Результати реінтеграції можуть бути різними: злагода, співпраця, єдність або напруга, конфронтація, конфліктність. Все залежатиме від інструментів сформованої політики реінтеграції.

Вищою ціллю гуманітарної політики, зокрема у процесі реалізації політики реінтеграції на території Кримського півострова, має бути створення умов для повноцінного культурного, національного, соціального розвитку особистостей, національних та соціальних груп та суспільства в цілому на основі реалізації прав людини, усіх народів і етносів у складі єдиної багатонаціональної держави.

У зв'язку з цим, гуманітарна політика держави у процесі реінтеграції деокупованого Кримського півострова має проявитися у послідовному здійсненні заходів, спрямованих на підтримку гуманітарного розвитку кримського регіонального суспільства та подолання наслідків окупації згідно з визначеними пріоритетами та загальнонаціональними інтересами:

- культурна політика має бути спрямована на створення умов для відродження та всебічного розвитку духовного потенціалу особистості й суспільства в українському регіоні – Кримський півострів, забезпечення доступності користування послугами закладів та установ культури, гарантії свободи творчості;

- політика у сфері науки, пріоритетами якої є визначення потреб держави у сфері науки; вкладу, який кримський регіональний науковий простір може принести до єдиного українського наукового простору; формування інтелектуального потенціалу у кримському регіональному суспільстві, як невід'ємній частині українського суспільства; формування нової кримської регіональної системи національної та науково – технологічної політики і органічне входження її в український і світовий науковий простір; підвищення стану науки в суспільстві; посилення взаємної затребуваності науки й економіки;

- політика у сфері освіти, основною метою якої є забезпечення відродження кримської регіональної освітньої моделі, створення умов доступності освіти, створення засобами державної політики умов для всебічного розвитку всіх галузей освіти як основи для соціально – економічного, духовного, культурного та інтелектуального розвитку суспільства, подолання наслідків втручання окупантів у свідомість

мешканців Кримського півострова, впровадження зарубіжного досвіду розвитку освіти, збагачення освітнього простору України;

- релігійна політика, основним завданням якої є забезпечення прав та свобод світогляду і віросповідання, релігійної діяльності, рівності релігійних організацій, поєднання інтересів держави, суспільства і церкви у процесі формування моралі та духовного розвитку, створення умов для релігійного середовища, забезпечення захисту від негативного впливу російської церкви та їхньої релігійної пропаганди на свідомість мешканців Криму;

Громадська організація «Кримський центр ділового та культурного співробітництва «Український дім» із залученням експертів робочої групи «Гуманітарна політика» Експертної мережі Кримської платформи, за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках проекту «Права людини в дії», який виконується Українською Гельсінською спілкою з прав людини здійснила реалізацію проекту «Формування комплексного

бачення та рекомендацій органам державної влади України щодо подолання наслідків окупації та викликів у процесі реінтеграції ТОТ АР Крим та м. Севастополя у 4 сферах: інформаційній, освітньо-науковій, культурній, релігійній».

Метою реалізації проекту було поставлено створення базового документу в 4 сферах (інформаційній, культурній, релігійній, освітньо-науковій) з рекомендаціями щодо формування і реалізації державної політики, які є невід'ємними складовими з розробки Концепції гуманітарної державної політики реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополь. Пропонований для ознайомлення текст є звітом, результатом реалізації цього проекту. На нашу думку, запропонований звіт має стати додатковим інструментом, який допомагає органам державної влади України у формуванні об'єктивної політики реінтеграції Кримського півострова у питаннях, що розглядаються.